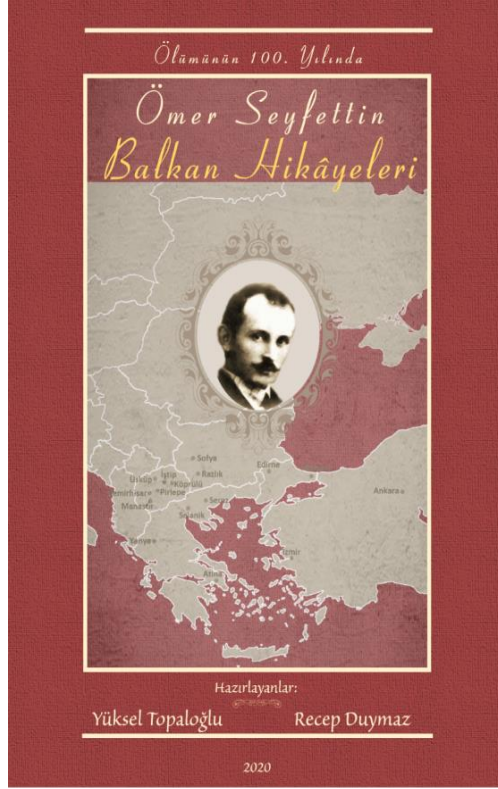

**Ölümünün 100. Yılında Ömer Seyfettin Balkan Hikâyeleri, (haz.)
Yüksel Topaloğlu-Recep Duymaz, 1. Basım, Trakya Üniversitesi
Yayınları, Edirne 2020, 264 sayfa, ISBN: 978-975-374-288-7.**

Ayşe Nur ÖZDEMİR*

Modern Türk hikâyeciliğinin öncü isimlerinden biri olan Ömer Seyfettin, tarih, coğrafya, cemiyet, kültür ve insan manzaralarının bütün damarlarından beslenen çok yönlü bir sanat tecrübesine sahiptir. Kısa bir ömür sürmüş olmasına rağmen eserleriyle hafızalara kazınmıştır. 2020 yılının Ömer Seyfettin'in vefatının 100. yılı olması sebebiyle ülkemizde muhtelif çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların bir halkasını da Balkanlarla olan bağı koparmayan ve bu bağı güçlendirmeyi bir görev addeden Trakya Üniversitesinin yayımladığı Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Yüksel Topaloğlu ve emekli öğretim

* Arş. Gör. Dr., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Edirne, ORCID: orcid.org/0000-0003-1555-7824, E-posta: aysenurozdemiir@trakya.edu.tr

üyesi Prof. Dr. Recep Duymaz tarafından hazırlanan *Ömer Seyfettin Balkan Hikâyeleri* kitabı teşkil eder.

Balkanlar birçok unsuruyla Ömer Seyfettin'in sanat faaliyetlerine katkı sunan önemli bir damarı oluşturur. Onun hayatında Balkanlarla kesişen ve bu coğrafyada gerçekleşen birçok önemli olayın özellikle hikâyeciliğini etkilediğini söylemek mümkündür. Bu coğrafyayla ilgili farklı mecralardan süzülerek zenginleşen hatıralar ve izler, kimi zaman yalın bir gerçekçiliğin merceğinden geçerek kimi zamansa millî bir bilinçle beslenerek onun sanatında tecessüm etmiştir. Eserlerinde farklı çehreye büründürülen bu tecrübe ve etkiler, onun hayatındaki önemli dönemeçlerde de takip edilebilir. Lise tahsilini bir Balkan şehri olan Edirne'deki Edirne Askerî İdadisinde yapan Ömer Seyfettin, ardından payitahtta bulunan Mekteb-i Harbiye-i Şahane'den mezun olduktan sonra yine bir Balkan şehri olan Selanik'te Üçüncü Ordu bünyesinde göreve başlar (s. 2, 6). Ömer Seyfettin, Osmanlı Devleti'nin Fransız İhtilali sonrası ortaya çıkan ve gittikçe yayılan milliyetçilik hareketleri sonrasında Türk, Arnavut, Boşnak, Sırp, Yunan, Makedon, Bulgar gibi farklı milliyetten insanların bulunduğu Rumeli/Balkan coğrafyasında baş gösteren isyan hareketleri ile mücadele ettiği bir dönemde askerlik görevini ifa eder. Bulgaristan, Makedonya ve Yunanistan sınırları içerisinde kalan Manastır, Pirlepe, Osenova, Pirbeliçe, Serez, İştıp, Babina, Demirhisar, Cumayıbâlâ, Razlık, Köprülü, Yakorit gibi muhtelif köy ve kasabalarda çete takibi, bölük komutanlığı yapan Ömer Seyfettin, söz konusu bölgelere hikâyelerinde geniş bir şekilde yer verir (s. 6). Ömer Seyfettin, 1911 senesinde ordudan ayrılmakla birlikte Balkan Savaşı'nın başlaması üzerine göreve çağrılınca Garp Ordusunda üsteğmen rütbesiyle Komanova'da Sırp'lara ve Yanya'da Yunanlara karşı savaşı (s. 7). 20 Ocak 1913'te Kanlıtepe'de esir düşen yazarın esirlik hayatı yaklaşık on ay kadar sürer, 17 Aralık 1913'te İstanbul'a döner (s. 7-8). 23 Şubat 1914'te ise askerlikten ihraç edilmek suretiyle ordudan bu defa tamamıyla ayrılır (s. 8).

Bir asker olarak görev aldığı Balkan coğrafyasında yazarın, ilhamını bu bölgeden alan, isyanların ve savaşın gölgesinde şahsi tecrübeleri ve gözlemlerinin etkisiyle yazdığı birçok hikâyesi vardır. Hatta Yunan askerlerine karşı savaştığı ve esir düştüğü dönemde tutmuş olduğu bir de günlüğü bulunur.

Ömer Seyfettin'in vefatının 100. yılı dolayısıyla yayımlanan söz konusu çalışma, iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Ömer Seyfettin'in "At", "İrtica Haberi", "Bomba", "Hürriyet Bayrakları", "Mehdi", "Primo

Türk Çocuğu 1”, “Primo Türk Çocuğu 2”, “Beyaz Lale”, “Kütük”, “Teke Tek”, “Nakarat”, “Tuhaf Bir Zulüm”, “Bir Çocuk Aleko” isimli Balkanlarla ilgili hikâyelerine yer verilmiştir. Araştırmacılar kendilerinden önce Ömer Seyfettin ve hikâyeleri üzerine çalışan Tahir Alangu, Hülya Argunşah, Nazım Hikmet Polat gibi isimlerin eserlerinden de yararlanarak söz konusu hikâyeleri kronolojik olarak sıralamışlardır. Bununla birlikte hikâyelerin eski harfli metinlerden kontrolünü sağlayarak özgün hâllerinin ilk sayfaları ile bu hikâyelerde adı geçen yerlerin dizinini eklemiştirlerdir. Ayrıca okurun hikâyeleri daha iyi anlayabilmesi için çalışmanın sonuna küçük bir sözlük ilavesi de yapılmış ve yararlanılan kaynaklar çalışmanın sonunda gösterilmiştir. Söz konusu hikâyeler, özellikle yazarın askerlik hayatından mülhem olsa da görevini ifa ettiği bu coğrafyanın, gerçekçiliği ilke edinmiş bir bakış açısı ve duyarlılıkla aktarılan bir panoramasıdır. Maziye ve kahramanlık dolu günlere özlem, Balkanlardaki hareketlilik ve payitahttaki gelişmeler, bölgedeki otoritenin zayıflamasından cesaret bulan komitacıların insanlık dışı eylemleri, kendi soylarından olanlara dahi uyguladıkları zulüm, işledikleri cinayetler, savaş öncesinde bölgedeki insanlar arasında köklenip gelişen nefret, Balkan Savaşları esnasında aç ve sefil bir şekilde yollara düşen muhacirlerin görüntüsü, söz konusu koşullarda Türklere uygulanan işkence ve eziyetler, sonrasında değişen şartların onlara etkisi; bir asker olarak Balkanlarda bulunan ve olayların ilk elden tanığı olan yazarın gözlemlerinin sonucunda hikâyelerine yansır. Bununla birlikte bir asker olarak iştirak etmediği fakat yazar olarak takibini yaptığı Birinci Dünya Savaşı’nın/Çanakkale Cephesi’nin de yazarın “Bir Çocuk Aleko” isimli hikâyesine âdeta sindiği ve yön verdiği görülür. Yazarın güçlü gözlemleri ve tecrübelerinin ürünü olan bu hikâyeler, tarihî bir zorunluluk olduğu kadar içinde bulunulan şartlara karşı bir panzehir olan Türk milliyetçiliğinin uyanmasına yaptığı katkılarla da ayrı bir öneme sahiptir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise subay olarak Balkan Savaşı’na iştirak eden Ömer Seyfettin’in günlük şeklinde tutmuş olduğu not defterinin, yazarın ölümünden sonra Niyazi Ahmet Banoğlu tarafından bulunan ve *Hayat* mecmuasında 12 Ocak 1967 tarihli 3. sayısından 23 Mart 1967 tarihli 13. sayısına kadar yayımlanan *Balkan Harbi Hatıraları*’na yer verilmiştir. Günlük, 10 Ekim 1912, Selanik kaydıyla başlar. Karadağ’ın savaş ilan ettiği bilgisini veren yazar, Balkan devletlerinin istedikleri verildiği için savaşın çıkmayacağını düşünmektedir. Bununla birlikte günlüğünden öğrendiğimiz üzere telgraf ve gazetelerin gelmediğinden şikâyet eden yazar, bu nedenle de daha çok rivayetlerle, kulaktan dolma havadislerle savaşın gidişatını takip ettiklerini belirtir. Amirlerin iradesizliği nedeniyle zabitlerin candan ve

gönülden çalışmadıklarını gözlemler, yemek ve içmek meselesinin her geçen gün güçleştiğini bildirir; hâlâ silah dolduramayan acemilere, tek kelime Türkçe bilmeyen ihtiyat zabitlerine dikkat çeker. Bu şartlar altında savaşı kazandıkları takdirde hayret etmekten memnun olamayacağını, her şeyin bir oyuna benzediğini vurgular.

Günlüğün muhtelif sayfalarında ordunun düzensizliğinin, emir komuta zincirindeki kopukluğun ve farklı birimleri arasındaki iletişimsizliğin doğurduğu karamsar ruh hâlinin bu yapıda ve askerlerin psikolojisinde yarattığı olumsuz sonuçlara sürekli değinilir. Bu yapının ve işleyişinin âdeta başat bir unsuru olan vatan hissini ve nihayetinde bir lisanın eksikliğinin de altı çizilir.

Yazarın askerinin içinde bulunduğu sefaleti doğrudan günlüğüne not düştüğü satırlar son derece çarpıcıdır, savaşın yıkıcı ve acı yüzünü yansıtır: *“Dün dehşetli bir muharebe oldu. (...) Çok telefât verdik. (...) Ayakları donan neferler haykırıyorlar. Yaralılar arabaların üstünde, yerlerde, karların ve çamurların içinde kıvrılarak, inleyerek can veriyorlar. Bu hâl, sefaletin şüphesiz son derecesidir. Fakat Garp Ordusu kumandanı bizi zayi etmeye, bire kadar mahv veya esir olmamıza karar vermiş”* (s. 215). Askerin “kuvve-i maneviyeye”si artık iflas etmiştir. Ömer Seyfettin içlerinde hâlâ kazanacaklarına inananlar olsa da bu maneviyatı bozulmuş orduyla savaşa devam etmenin bir faydası olamayacağını askerî öngörülerıyla sezmiştir. Dumanı tüten bir savaş alanının ortasında süngüleri takıp düşman ateşini bekledikleri anı tasvir eden yazar, âdeta hikâyelerinden bir sahneyi tasvir eder gibidir: *“Henüz düşman ateşe başlamadı. Fakat bu sükûnet daha yarım saat sürmez. Üzerimizden karga sürüleri bağırsarak geçiyorlar. Solumuzdaki köyün köpekleri havlıyorlar. Civar mevzilerden zabitlerin (subayların) sesleri işitiliyor. Bugün muharebe muhakkak”* (s. 217). Günlükteki bu ve benzeri birçok sahne, onun sanatıyla hayatının bir sarmaşığın dalları gibi birbirine dolandığını, yekvücut olduğunu göstermektedir.

Günlükte yazarın sanatının kaynaklarından biri olan tutsaklık döneminden de bahsedilmektedir. Yanya’da Yunan birliklerine karşı verilen mücadele anbean günlüğe kaydedilmiştir. 17 Ocak 1913’te Kanlıtepe’ye Elli Altıncı Alayın takviye edilmesi için verilen emirle hareket eden taburda bulunan Ömer Seyfettin, orada yoğun ateş altında kaldıklarını, geri çekilme anında sağ kalan askerlerin kaçtıklarını ve nihayetinde kendisinin yirmi bir askerle esir düştüğünü belirtir. Bütün bu olaylar, ayrıntılarıyla günlükte yer almıştır; yazarın hikâyelerindeki gerçekçi gözlemleri ve nesnel üslubunu

andıran bu notların etkilerini ve izlerini Balkan konulu eserlerinde sürebilmek imkân dâhilindedir. Eserlerinin malzemesini oluşturan bu meşakkatli sürecin barışın tesis edilmesiyle tamamlandığını yine bu günlükte yer alan 28 Kasım 1913 tarihli son kayıttan öğreniriz: “Necat isminde bir vapur geldi” (s. 245).

Coğrafi konumu itibarıyla bir Balkan şehrinde, Edirne’de yer alan Trakya Üniversitesi, resmî sınırların ayırıp kültür ve tarihin birleştirdiği Balkan ülkeleriyle olan bağlarını gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerle her zaman sürdürmeyi ve güçlendirmeyi amaç edinmiştir. Bununla birlikte, Osmanlı-Türk kültürünün yoğun izlerinin görüldüğü Balkanlar, Türkçenin konuşulduğu ve Türk edebiyatı örneklerinin verildiği geniş bir alanın coğrafi adıdır. Hem Osmanlı Devleti’nin hâkimiyetinin sürdüğü dönemde hem de onun Balkanlardan çekilmesinden sonra Türk dili ve edebiyatının nakşedildiği/nakledildiği bu coğrafyada yoğun bir kültürel miras bırakılmıştır; buna bağlı olarak birçok eser üretilmiştir. Bu bağlamda ilhamını bu topraklardan alan yazarlardan birisi de Ömer Seyfettin’dir. O, savaşın acı yüzüyle karşılaştığı zamanlarda, hatta esaret altında bile sanatını icra etmeye devam etmiştir. Balkanların ve bir dönemin kültürel, sosyal ve aktüel manzarasını bu hikâyelerde bütün boyutlarıyla görmekteyiz. Bu bağlamda sayın hocalarımızın çalışması hem tarihe ve kültüre hem de onların mekânı ve kaynağı olan dil ve coğrafyaya ışık tutmaktadır. Çalışmadaki günlük de bu yönüyle öne çıkmaktadır; hikâyelerin arka planındaki tarihî ve psikolojik koşulları aydınlatmaktadır. Bu bağlamda vefatının 100. yılında bu büyük ismi anarken titiz bir çalışma ortaya koyan hocalarımızı ve katkılarından dolayı Trakya Üniversitesi Rektörünü kutluyoruz.